

Zaudējumu atlīdzināšana konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos

**Bac.iur. Jānis Sarāns,
LU Juridiskās fakultātes maģistrants,
zvērīnātu advokātu biroja „Vilgerts” jurista
palīgs**

Pamatojoties uz Eiropas Patērētāju organizācijas (BEUC – angļu val.) sniegto informāciju, *Bloomberg* ziņu aģentūra (*Bloomberg News* – angļu val.) ziņo, ka Savienības ietvaros ik gadu aptuveni 23 miljardi eiro zaudējumu, kas tikuši nodarīti, pārkāpjot konkurences tiesību regulējumu, nemaz netiek pieprasīti.¹ Arī Eiropas Komisija (turpmāk tekstā – EK) ir norādījusi, ka tikai aptuveni 25% gadījumu, kad pieņemts lēmums par tirgus dalībnieku sodīšanu sakarā ar Eiropas Savienības (turpmāk tekstā – Savienība) konkurences tiesību regulējuma pārkāpumu, seko arī privāttiesiski strīdi par zaudējumu atlīdzināšanu.² No statistikas var secināt, ka uzņēmumi nebūt nesteidz cīnīties par savām tiesībām uz zaudējumu atlīdzību, lai gan Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk tekstā – EST) jau 2001. gadā *Courage* lietā³ noteica, ka šīs tiesības izriet no Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk tekstā – Līguma). Raksta ietvaros autors analizēs nozīmīgākās tendences un šķēršļus zaudējumu atlīdzināšanas lietās, kas saistās ar konkurences tiesību pārkāpumiem, kā arī analizēs EST un Savienības dalībvalstu nacionālo tiesu praksi.

1. Ievads

Par vienu no nozīmīgākajiem un aktuālākajiem pienesumiem zaudējumu atlīdzināšanas lietu risināšanas atvieglošanā viennozīmīgi var atzīt Savienības tiesībās pieņemto direktīvu,⁴ kuru 2014. gada 26. novembrī svinīgi parakstīja Savienības Parlamenta prezidents. Dalībvalstīm būs divu gadu laikā jānodrošina, ka direktīvā ietvertās tiesību normas tiek ieviestas nacionālajās tiesību sistēmās.

¹ Gaspard Sebag. Deutsche Bahn Seen as Antitrust Compensation Trailblazer. Pieejams: <http://www.bloomberg.com/news/2013-09-17/deutsche-bahn-seen-as-antitrust-compensation-trailblazer.html> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

² Eiropas Komisijas preses paziņojums. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-525_en.htm [skatīts 2014. gada 11. augustā].

³ EST 2001. gada 20. septembra nolēmums lietā C-453/99, (tekstā – *Courage*) 26. punkts; EST 2006. gada 13. jūlija nolēmums apvienotajās lietās C-295/04, C-296/04, C-297/04, C-298/04, (tekstā – *Manfredi*) 59-61. punkts un 63. punkts.

⁴ Eiropas Parlamenta Zaudējumu atlīdzināšanas direktīva (Pagaidām pieejama tikai angļu val.) Pieejams http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/damages_directive_final_en.pdf [skatīts 2014. gada 22. decembrī].

Pieņemtā direktīva ir plašu diskusiju un pakāpeniskas konkurences tiesību attīstības „produkts”, par kuras priekštečiem faktiski var uzskatīt gan EK Balto grāmatu⁵ (*White book* – angļu val.), gan tās priekšteci EK Zaļo grāmatu⁶ (*Green book* – angļu val.). Kopš Zaļās grāmatas, kas pēc būtības identificēja būtiskākos šķēršļus tiesību uz zaudējumu atlīdzību realizēšanai, kā arī piedāvāja konkrētus risinājumus šo tiesību nodrošināšanai, publicēšanas 2005. gadā, piemēram, Latvijas nacionālais regulējums attiecībā uz zaudējumu atlīdzināšanu konkurences tiesību pārkāpuma gadījumā faktiski nav mainījies, tādējādi var secināt, ka, direktīvas projektam stājoties spēkā, šie problēmjaucājumi, kas saistīti ar šķēršļu likvidēšanu sekmīgi tiesību uz zaudējumu atlīdzību realizēšanai, beidzot tiks atrisināti.⁷

Tā kā Savienībā aizvien vēl nepastāv vienots regulējums, jo dalībvalstīm ir divi gadi, lai ieviestu iepriekš minētās direktīvas regulējumu, jāņem vērā EST noteiktais, proti, nepastāvot vienotam Savienības tiesību regulējumam, ir jāpiemēro nacionālo tiesību regulējums, kas nedrīkst būt nelabvēlīgāks par nacionālajās tiesībās pastāvošo, uz līdzīgiem prasījumiem attiecināmo regulējumu.⁸ Turklāt nav pieļaujams, ka šie noteikumi padarītu pārlieku sarežģītu vai pat neiespējamu šo no Savienības tiesībām izrietošo zaudējumu atlīdzināšanas tiesību realizēšanu.⁹

Nepastāvot vienotam Savienības regulējumam, ir tikai likumsakarīgi, ka katrā no Savienības dalībvalstīm konkurences tiesību pārkāpumu rezultātā radītu zaudējumu atlīdzināšanas prasību praktiskā realizēšana krietni atšķiras. Tādējādi noteiktas dalībvalstis padarot pievilcīgākas pārrobežu zaudējumu atlīdzināšanas prasību realizēšanai un citas tieši pretēji – padarot par „neizmantojamām”. Tā, piemēram, Anglija un Velsa, Nīderlande un Vācija ir kļuvušas par nozīmīgiem epicentriem¹⁰ Savienības apjomīgāko, konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos radīto, zaudējumu atlīdzināšanas lietu risināšanā¹¹ prasītājiem labvēlīgā regulējuma dēļ, kamēr, piemēram, Itālija ir populārākā no Savienības dalībvalstīm, kurā censties panākt zaudējumu atlīdzināšanas prasības nerealizēšanu vai vismaz tās efektīvu novilcināšanu. Ne velti šīs nereti fiktīvās prasības pat tikušas nosauktas par itāļu torpēdām (*italian torpedo* – angļu val.).

Itāļu torpēda pēc būtības ir prasība, kas tiek celta pret cietušajiem, kas gatavojas vērsties pret pārkāpēju tādā Savienības dalībvalsts tiesā, kurā ir īpaši gari lietu izskatīšanas termiņi. Visbiežāk prasība ir par deklarācijas sniegšanu, ar kuru varētu apstiprināt, ka karteļa darbības rezultātā noteiktām personām (parasti cietušajiem, kuri gatavojās vērsties pret prasītāju) nav tikuši nodarīti zaudējumi. Protams, ka šī prasība ir tieši pretēja tām, kuras cietušie vēlas

⁵ Eiropas Kopienų Komisijas 2008. gada Baltā grāmata par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām saistībā ar EK konkurences noteikumu pārkāpšanu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52008DC0165&from=EN> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

⁶ Eiropas Kopienų Komisijas 2005. gada Zaļā grāmata par Zaudējumu atlīdzināšanas prasības par EK konkurences noteikumu pārkāpšanu. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005DC0672&from=EN> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

⁷ Eiropas Komisijas preses paziņojums. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-525_en.htm [skatīts 2014. gada 11. augustā].

⁸ Courage 29. punkts; Manfredi 62. un 64. punkts; EST 2014.gada 5.jūnija nolēmums lietā C-557/12, (tekstā – Kone) 24. punkts.

⁹ EST 1997. gada 10. jūlija nolēmums lietā C-261/95, 27. punkts; Manfredi 72. punkts; EST 2011. gada nolēmums lietā C-360/09, (tekstā – Pfeiderer”) 24. un 30. punkts; Kone 25. punkts.

¹⁰ Gaspard Sebag. Deutsche Bahn Seen as Antitrust Compensation Trailblazer. Pieejams: <http://www.bloomberg.com/news/2013-09-17/deutsche-bahn-seen-as-antitrust-compensation-trailblazer.html> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

¹¹ Zelle Hofmann Voelbel&Mason LLP. A.Zahid Judith, M.Umbert Jose, Fu Qianwei. Where to bring damages claims in EU Int'l cartel cases? Competition Law360, 2014, February. Pieejams: <http://www.zelle.com/news-publications-267.html> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

Sākotnējā publikācija - Sarāns J. Zaudējumu atlīdzināšana konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos. Jurista Vārds, 20.01.2015., Nr. 03 (855), 24.-30.lpp.

realizēt labvēlīgajās jurisdikcijās,¹² bet, pamatojoties uz Brisele I regulas regulējumu,¹³ ja viena no Savienības dalībvalstu tiesām jau ir nodrošinājusi jurisdikciju pār konkrēto strīdu, tad visām citām Savienības dalībvalstu tiesām nav tiesību šo strīdu izskatīt.

Visuzskatāmākais piemērs, kā var izmantot tā dēvēto itāļu torpēdas prasību, sekoja iepriekšējās desmitgades vienam no nozīmīgākajiem EK lēmumiem par konkurences tiesību pārkāpumu konstatēšanu, proti, EK 2006. gada 29. novembra lēmumam, ar kuru sodīja sintētiskā kaučuka ražotāju un izplatītāju karteļa dalībniekus.¹⁴ Viens no sodītājiem uzņēmumiem *Eni S.p.A.* 2007. gadā cēla prasību Itālijas tiesā, kas tika adresēta attiecībā uz visiem EK lēmumā minētajiem cietušajiem, vēl pirms cietušie paspēja vērsties ar zaudējumu atlīdzināšanas prasībām pret *Eni S.p.A.* Anglijas un Velsas tiesās. Lai gan tiesa prasību noraidīja, tās izskatīšana kasācijas instancē vēl tikai notiks.¹⁵ No tā var secināt, ka aptuveni septiņus gadus *Eni S.p.A.* ir nodrošinājusi izvairīšanos no zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, lai gan vairāki no minētā karteļa dalībniekiem tika iesaistīti apjomīgos tiesu procesos, kas tika izbeigti, pamatojoties uz izlīgumiem 2014. gada jūnija sākumā.¹⁶

Tādējādi, lai apzinātu zaudējumu atlīdzināšanas prasību realizēšanas iespējamību Savienības dalībvalstīs, ir nozīmīgi pievērsties konkrētiem prakses piemēriem, kas atspoguļo Savienības dalībvalstu nacionālo tiesu, konkurences uzraudzības iestāžu un pašu lietu dalībnieku pozīciju.

2. ES dalībvalstu uzņēmumu cīņa par zaudējumu atlīdzību nacionālajās tiesās

Līdz ar EST *Courage* prejudiciālā nolēmuma pasludināšanu 2001. gada 20. septembrī¹⁷ vairākās Savienības dalībvalstīs uzņēmumi, kas cietuši no konkurences tiesību regulējuma pārkāpēju prettiesiskajām darbībām, ir iesnieguši zaudējumu atlīdzināšanas prasības. Lai gan EST, interpretējot Līguma 101. un 102. panta regulējumu, ir noteikusi, ka šādas tiesības vistiešākajā veidā izriet no paša Līguma, vienots procesuālais regulējums šādu zaudējumu atlīdzināšanas prasību realizēšanai aizvien vēl nav stājies spēkā.¹⁸ Neraugoties uz dažādiem šķēršļiem šādu prasību apmierināšanai, kas katrā no Savienības dalībvalstīm ir atšķirīgi, Eiropas Komisija (EK) ir aprēķinājusi, ka tikai aptuveni 25% gadījumu, EK konstatējot Savienības konkurences tiesību pārkāpumus, cietušie ir vērsušies pret pārkāpējiem privāttiesiskā kārtībā (*private enforcement* – angļu val.).¹⁹

EK salīdzinoši zemo privāttiesiskā kārtībā celto prasību skaitu pamato pavisam vienkārši, proti, dalībvalstu nacionālo tiesību regulējums ļoti plaši atšķiras katrā no dalībvalstīm, kā rezultātā

¹² Arnold and Porter LLP. "Italian Torpedo" Fails to Sink Rubber Cartel Litigation in English Courts. Pieejams: http://hrice.com/resources/documents/Advisory--Italian_Torpedo_Fails_to_Sink_Rubber_Cartel_Litigation_in_English_Courts_080410.pdf [skatīts 2014. gada 15. augustā].

¹³ EK 2000. gada 22. decembra Regula Nr. 44/2001, 27. pants.

¹⁴ EK 2006. gada 29. novembra lēmums lietā Nr. COMP/F/38.638.

¹⁵ Delgado Juan. Antitrust Damage Actions in Europe: Race to the Middle? Competition Policy International, 2014, May 22. Pieejams: <https://www.competitionpolicyinternational.com/antitrust-damage-actions-in-europe-race-to-the-middle> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

¹⁶ Ben Rigby. Parties put brakes on tyre cartel case. Pieejams: <http://www.cdr-news.com/categories/litigation/4999-parties-put-brakes-on-tyre-cartel-case> [skatīts 2014. gada 15. augustā].

¹⁷ Skatīt atsauci Nr. 1.

¹⁸ Eiropas Komisijas preses paziņojums par balsojumu Eiropas Parlamentā saistībā ar direktīvas ieviešanu. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-455_en.htm [skatīts 2014. gada 11. augustā].

¹⁹ Eiropas Komisijas preses paziņojums. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-525_en.htm [skatīts 2014. gada 11. augustā].

cietušo iespējas saņemt kompensāciju ir atkarīgas no tā, kurā no dalībvalstīm cietušais dzīvo, ja tā ir fiziska persona, vai ir ticis reģistrēts juridiskas personas gadījumā.²⁰

Pie uzņēmumiem, kas īpaši aktīvi ir iesaistījušās un aizvien vēl iesaistās privāttiesiskā cīņā ar konkurences tiesību pārkāpējiem, ir pieskaitāma arī pasauleslavenā riepu ražotāja *Michelin*, kas, pati tika sodīta 2003.gada 30.septembrī²¹ ar vairāk nekā 19,7 miljonu eiro lielu soda naudu par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, tomēr ir spējusi atgūt vairāk nekā 50 miljonus eiro, sekmīgi realizējot zaudējumu atlīdzināšanas prasījumus. Lai gan izlīgumu, ko *Michelin* ir spējusi panākt, saturs ir konfidenciāls, šādu aptuveno, kopējo izlīgumu apmēru, proti, 50 miljoni eiro, ir apstiprinājis tieši *Michelin* Eiropas zonas vadošais juridiskais pārstāvis Lorents Džiljons (*Laurent Geelhand* – franču val.).²² Kārtējo izlīgumu *Michelin*, tāpat kā *Pirelli*, *Bridgestone* un *Continental* nodrošināja 2014. gada jūnija sākumā, kad sākotnējā tiesvedībā ar sintētiskā kaučuka ražotājiem, no kuriem lielākais uzņēmums bija Anglijā bāzētā *Dow Chemical Company*, riepu ražotāji bija aprēķinājuši, ka to izdevumi par saražotajiem materiāliem ir bijuši ar vidēji 12,4 līdz 17,7% uzcenojumu, tika panākts izlīgums.²³

Kā norāda *Michelin* juridiskais pārstāvis, uzņēmuma galvenā motivācija privāttiesiskai cīņai ar konkurences tiesību pārkāpējiem ir atbildība pret akcionāriem, nolūks vērsties pret katru no pārkāpējiem, kā arī šādu darbību preventīvā nozīmē, kas tādējādi attur saistītos uzņēmumus no iesaistīšanās darbībās, kas ir pretējas konkurences tiesībām un potenciāli varētu radīt zaudējumus arī *Michelin*.²⁴

Pavisam līdzīgu pozīciju cīņā ar konkurences tiesību pārkāpējiem ietur arī Eiropas lielākais transporta uzņēmums *Deutsche Bahn*. Uzņēmums, kas ik gadu apkalpo aptuveni divus miljardus pasažieru,²⁵ salīdzinoši bieži kļūst par cietušo konkurences tiesību pārkāpēju prettiesisko darbību dēļ. Tā kā industrija, kurā darbojas *Deutsche Bahn*, ir cieši saistīta ar plaša spektra izejmateriālu un produktu ražošanu (piemēram, dzelzceļa sliedes, oglekļa un grafiņa produkti), uzņēmumam iespējas vērsties pret pārkāpējiem civiltiesiskā kārtībā ir salīdzinoši biežāk, nekā citām lielām Savienības kompānijām. Par to liecina arī uzņēmuma publicētā informācija par 17 topošajām zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, kas tiks celtas pret kartelu dalībniekiem visdažādākajās jurisdikcijās.²⁶

Kā vienu no uzskatāmākajiem piemēriem *Deutsche Bahn* neatlaidīgajai cīņai ar konkurences tiesību pārkāpējiem var minēt sākotnējo lietu pret *Morgan Crucible Co Plc*,²⁷ kurā *Deutsche Bahn* vērsās ar zaudējumu atlīdzināšanas prasību pret vairākām kompānijām tostarp *Morgan Crucible Co Plc* pēc tam, kad EK bija lēmusi par soda piemērošanu oglekļa un grafiņa produktu

²⁰ Turpat, "Moreover, national rules are widely diverging across Europe and, as a result, the chances of victims to obtain compensation greatly depend on which Member State they happen to live in".

²¹ EST 2003. gada 30. septembra spriedums lietā T-203/01, Michelin.

²² Evelina Kurgonaite, Nicholas Hirst. Michelin and Deutsche Bahn spearhead private antitrust enforcement in Europe claiming millions. FT, 2013. Pieejams: <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/7f2df240-8fca-11e2-9239-00144feabdc0.html#axzz36KBEvNH6> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

²³ Ben Rigby. Parties put brakes on tyre cartel case. Pieejams: <http://www.cdr-news.com/categories/litigation/4999-parties-put-brakes-on-tyre-cartel-case> [skatīts 2014. gada 15. augustā].

²⁴ Ibid.

²⁵ Informācija par *Deutsche Bahn* no tās oficiālās mājaslapas. Pieejams: http://www.bahn.de/p_en/view/about/overview/company-profile.shtml [skatīts 2014.gada 11.augustā].

²⁶ Evelina Kurgonaite, Nicholas Hirst. Michelin and Deutsche Bahn spearhead private antitrust enforcement in Europe claiming millions. FT, 2013. Pieejams: <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/7f2df240-8fca-11e2-9239-00144feabdc0.html#axzz36KBEvNH6> [skatīts 2014.gada 11.augustā].

²⁷ Anglijas Konkurences Apelācijas Tribunālā (Competition Appeals Tribunal) 2010. gada 15. decembrī ierosinātā lieta *Deutsche Bahn AG&Others v Morgan Crucible Company PLC&Others*. Pieejams: <http://www.catribunal.org.uk/237-6896/1173-5-7-10-Deutsche-Bahn-AG--Others.html> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

Sākotnējā publikācija - Sarāns J. Zaudējumu atlīdzināšana konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos. Jurista Vārds, 20.01.2015., Nr. 03 (855), 24.-30.lpp.

karteļa dalībniekiem.²⁸ Būtiski piebilst, ka ar konkrēto EK lēmumu *Morgan Crucible Co Plc* netika sodīta, jo tā ziņoja EK par karteļa pastāvēšanu, tādējādi iegūstot imunitāti un izbēgot no soda, bet, neraugoties uz to, *Deutsche Bahn* 2010. gada 15. decembrī iesniedza prasību pret no EK soda izbēgušo kompāniju. Neraugoties uz *Deutsche Bahn* centieniem saukt pie atbildības *Morgan Crucible Co Plc*, 2014. gada 9. aprīlī Anglijas Augstākā tiesa, vērtējot procesuālo noteikumu ievērošanu,²⁹ konstatēja, ka *Deutsche Bahn* nebija ievērojusi Anglijas nacionālajās tiesībās pastāvošo divu gadu noilguma termiņu zaudējumu atlīdzināšanas prasību celšanai,³⁰ tādējādi prasību daļā par zaudējumu atlīdzības piedziņu no *Morgan Crucible Co Plc* noraidot. Pamatojoties uz minētajiem lietas pavērsieniem, *Morgan Crucible Co Plc* izdevās izvairīties ne tikai no EK naudas soda, bet arī no visām iespējamajām zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, kas varēja tikt celtas Anglijas un Velsas tiesās, pamatojoties uz EK lēmumu.

Nozīmīgi ir uzsvērt, ka *Deutsche Bahn* ir viena no retajām kompānijām, kas prasības par zaudējumu atlīdzināšanu cenšas realizēt ne tikai tā saucamajās labvēlīgajās jurisdikcijās, bet arī ārpus Savienības robežām, piemēram, Norvēģijā.³¹ Būtisks ir tieši zaudējumu apmēra faktors, proti, uzņēmumam nodarīto zaudējumu apmērs, kam, kā izteicies uzņēmuma konkurences tiesību departamenta vadītājs Kristofers Roters (*Christopher Rother* – angļu val.), ir jāsasniedz vismaz 10 miljonu eiro apmērs, lai šādas prasības potenciālā realizēšanas izskatīšana vispār notiktu.³²

Deutsche Bahn ir arī viens no tiem uzņēmumiem, kas savas tiesības aizsargā, ne tikai aktīvi iesaistoties privāttiesiskā cīņā ar konkurences tiesību pārkāpējiem, bet arī preventīvi novēršot iespējamus konkurences pārkāpumus un konkurentu un EK izteiktos apgalvojumus par iespējamiem pārkāpumiem uzņēmuma uzņēmējdarbības stratēģijā. Tādējādi cenšoties panākt inovatīvus risinājumus, kurus arī turpmāk EK varētu piemērot cietušo personu zaudējumu kompensēšanā. Par to liecina, piemēram, uzņēmuma rīcība pēc tam, kad EK 2011. gadā ierosināja izmeklēšanu par iespējamo Līguma 102. panta pārkāpumu. *Deutsche Bahn* piedāvāja EK izpildīt noteiktas saistības, kas mainītu cenu politiku attiecībā uz tirgu, kas saistīts ar elektroenerģijas piegādes pakalpojumu nodrošināšanu lokomotīvēm, kā arī apņēmas nodrošināt piekļuvi šim tirgum arī citiem uzņēmumiem.³³ Saistības, kuras *Deutsche Bahn* uzņēmas pret EK, stājās spēkā 2014. gada 1. jūlijā,³⁴ līdz ar to *Deutsche Bahn* izdevās izvairīties no iespējami negatīva EK lēmuma, kas ne tikai varētu paredzēt soda sankcijas vairāku miljonu eiro apmērā, bet arī dotu iespēju citiem uzņēmumiem vērsties pret *Deutsche Bahn* privāttiesiskā kārtībā, lai atgūtu zaudējumus, kas, iespējams, tikuši nodarīti.

Viena no saistībām, ko *Deutsche Bahn* bija piedāvājusi uzņemt, bija vienreizējas kompensācijas izmaksāšana tās konkurentiem. Šādu soli novērtēja vairākas Savienības amatpersonas, piemēram, Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietnieks konkurences politikas

²⁸ Eiropas Komisijas preses paziņojums par karteļa dalībnieku sodīšanu. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-03-1651_en.htm?locale=en [skatīts 2014. gada 11. augustā].

²⁹ Anglijas Augstākās tiesas (Supreme Court) 2014. gada 9. aprīļa spriedums lietā [2014] UKSC 24. Pieejams: <http://ukscblog.com/new-judgment-deutsche-bahn-ag-ors-v-morgan-advanced-materials-plc-formerly-morgan-crucible-co-plc-2014-uksc-24/> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

³⁰ Ibid., 7. punkts.

³¹ Eiropas Brīvās Tirdzniecības Asociācijas (EFTA – angļu val.) tiesas 2014. gada 12. maija lēmums lietā Nr. E-8/12, 22. punkts.

³² Evelina Kurgonaite, Nicholas Hirst. Michelin and Deutsche Bahn spearhead private antitrust enforcement in Europe claiming millions. FT, 2013. Pieejams: <http://www.ft.com/intl/cms/s/2/7f2df240-8fca-11e2-9239-00144feabdc0.html#axzz36KBEvNH6> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

³³ Eiropas Komisijas 2013. gada 18. decembra lēmums lietā AT.39678/AT.393731 *Deutsche Bahn I/II*.

³⁴ Till Steinvoth. Deutsche Bahn: Commitments End Margin Squeeze Investigation. Pieejams: <http://www.mondaq.com/x/332748/Antitrust+Competition/Deutsche+Bahn+Commitments+End+Margin+Squeeze+Investigation> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

Sākotnējā publikācija - Sarāns J. Zaudējumu atlīdzināšana konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos. Jurista Vārds, 20.01.2015., Nr. 03 (855), 24.-30.lpp.

jautājumos Joahims Almunja, uzsverot, ka „brīvprātīga cietušo kompensēšana ir pavisam loģisks solis, tāpēc ir grūti saprast, kāpēc Komisija to nav iekļāvusi sarakstā”.³⁵

Par vienu no 2014. gada nozīmīgākajām lietām, kas saistītas ar zaudējumu atlīdzināšanu, pamatojoties uz konkurences tiesību pārkāpumu, ir uzskatāma Lielbritānijas elektroenerģijas un gāzes kompānijas *National Grid Electricity Transmission Plc* zaudējumu atlīdzināšanas prasība³⁶ pret vairākiem gāzes izolācijas slēgiekārtu (GIS – angļu val.) karteļa dalībniekiem, kurus EK 2007. gadā sodīja kopumā ar vairāk nekā 750 miljonu eiro lielu naudas sodu.³⁷ Šajā lietā zaudējumu atlīdzināšanas prasības apmērs ir teju 360 miljoni eiro, turklāt, pamatojoties uz faktiskajiem apstākļiem lietā, var secināt, ka šī varētu būt pirmā lieta Anglijas konkurences tiesību vēsturē, kurā tiesa pēc būtības izskatīs jautājumu par zaudējumu atlīdzības piedzīšanu no karteļa dalībniekiem.

3. Trīs iespējamie varianti zaudējumu atlīdzības prasību celšanai

Kā redzams no iepriekš minētajām lietām, zaudējumu atlīdzināšanas prasījumi Savienības konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos galvenokārt tiek balstīti uz EK lēmumiem par konkurences tiesību pārkāpumu konstatēšanu. Tomēr kopumā var minēt trīs iespējamus scenārijus zaudējumu atlīdzināšanas prasību celšanai Savienības konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos, proti:

- 1) balstīt prasījumu uz EK lēmumu par konkurences tiesību pārkāpuma konstatēšanu;
- 2) balstīt prasījumu uz nacionālās konkurences uzraudzības iestādes lēmumu par konkurences tiesību pārkāpumu; kā arī
- 3) nebalstīt prasījumu uz kompetentas iestādes lēmumu, cenšoties pierādīt visus Savienības dalībvalsts nacionālajās tiesībās pastāvošos zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumus patstāvīgi.

3.1. Balstīšanās uz EK lēmumu par konkurences tiesību pārkāpuma konstatēšanu

Kopsakarā ar iepriekš minēto stratēģijai – balstīties uz EK lēmumu – ir vairākas pozitīvas iezīmes. Pirmkārt, šāda stratēģija atbrīvo prasītāju no prettiesiskās rīcības pierādīšanas civiltiesiskā kārtībā, jo, pamatojoties uz Savienības konkurences tiesību normatīvo regulējumu,³⁸ Savienības dalībvalstu tiesas nevar pieņemt lēmumu, kas būtu pretējs EK lēmumam, proti, EK lēmumi ir saistoši ne tikai Savienības dalībvalstīm, bet arī dalībvalstu tiesām,³⁹ un tādēļ EK lēmumā konstatētie apstākļi ir uzskatāmi par pierādītiem arī citās instancēs, neraugoties uz to, ka nacionālo tiesību regulējums to iespējams neparedz (piemēram, kā tas ir Civilprocesa likuma 96. pantā). Tādējādi atliek konstatēt tikai atlikušos zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumus, kas gan katrā Savienības dalībvalstī var nedaudz atšķirties. Šo jautājumu pavisam nesen, proti, 2014. gada martā vienā no publikācijām analizēja arī Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnesis Jānis Neimanis.⁴⁰

³⁵ Gaspard Sebag. Deutsche Bahn Seen as Antitrust Compensation Trailblazer. Pieejams: <http://www.bloomberg.com/news/2013-09-17/deutsche-bahn-seen-as-antitrust-compensation-trailblazer.html> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

³⁶ Joanne Harris, Lucy Burton, Kate Beioley, Katy Dowell. The top 20 cases of 2014: In detail. Pieejams: <http://www.thelawyer.com/analysis/market-analysis/practice-areas/litigation-analysis/the-top-20-cases-of-2014-in-detail/3014065.article> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

³⁷ Eiropas Komisijas 2007. gada 24. janvāra lēmums lietā COMP/F/38.899.

³⁸ Eiropas Komisijas 2002. gada 16. decembra Regula Nr. 1/2003, 16. pants.

³⁹ EST 2012. gada 6. novembra nolēmums lietā C-199/11, (tekstā – Otis). 50. punkts.

⁴⁰ Neimanis J. Konkurences likuma pārkāpuma pierādīšana zaudējumu atlīdzības prasījumā. Jurista Vārds, 04.03.2014., Nr. 9 (811).

Sākotnējā publikācija - Sarāns J. Zaudējumu atlīdzināšana konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos. Jurista Vārds, 20.01.2015., Nr. 03 (855), 24.-30.lpp.

Otrkārt, konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos ir ļoti grūti pierādīt pārkāpuma faktu kā tādu, nemaz nerunājot par zaudējumu apmēru,⁴¹ proti, prasītāja piekļuve pierādījumiem, kas varētu apstiprināt iespējamo pārkāpumu, kā arī zaudējumu apmēru, ir krietni ierobežota.⁴² Savukārt EK rīcības iespējas pierādījumu iegūšanai lietas izmeklēšanas gaitā ir daudz plašākas,⁴³ un, pastāvot EK lēmumam par Savienības konkurences tiesību pārkāpumu, ir tikai likumsakarīgi, ka lietas materiālos ir būtiska informācija, uz kuru pamatojoties var veikt zaudējumu atlīdzības noteikšanu. Lai gan informācija EK lietas materiālos var būt klasificēta kā ierobežotas pieejamības informācija, EST, interpretējot Līguma tekstu, ir noteikusi, ka Līgums uzliek pienākumu EK palīdzēt dalībvalstu nacionālajām tiesām gadījumos, kad tās piemēro ES tiesības.⁴⁴ Tādējādi, pamatojoties uz iepriekš minēto, kā arī uz EK regulu Nr. 1049/2001, prasītājs var lūgt tam nodrošināt piekļuvi EK lietas materiāliem. Turklāt EST savā praksē⁴⁵ ir noteikusi, ka piekļuvi var garantēt arī tādiem materiāliem, ko iespējams pārkāpējs ir iesniedzis EK labprātīgi, tā dēvētās iecietības (*leniency* – angļu val.) programmas ietvaros nolūkā sadarboties ar tiesu un tādējādi izvairīties no iespējamā soda, līdzīgi kā tas bija iepriekš aprakstītajā *Morgan Crucible Co Plc*⁴⁶ lietā.

3.2. Balstīšanās uz nacionālās konkurences uzraudzības iestādes lēmumu

Runājot par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām, kas tiek balstītas uz Savienības dalībvalstu nacionālo konkurences uzraudzības iestāžu lēmumiem, aktualizējas jautājums par Savienības dalībvalstu nacionālo tiesību regulējumu. Kā jau iepriekš tika minēts, EST vairākkārt ir noteikusi, ka, nepastāvot kopīgam Savienības regulējumam, dalībvalstīm ir jāpiemēro nacionālo tiesību regulējums, kas savukārt nedrīkst būt nelabvēlīgāks (*less favourable* – angļu val.) par regulējumu, kas attiecināms uz līdzīgiem prasījumiem,⁴⁷ tai pat laikā nepadarot pārlietu sarežģītu vai pat neiespējamu no Savienības tiesībām izrietošo tiesību uz zaudējumu atlīdzību realizēšanu.⁴⁸

Tā kā no Savienības tiesībām izrietošo tiesību uz zaudējumu atlīdzību realizēšana ir vistiešākajā mērā atkarīga no Savienības dalībvalstu nacionālā regulējuma, noteiktās dalībvalstīs šīs tiesības realizēt būs daudz vieglāk tikai tāpēc vien, ka ir ticis izstrādāts specifisks regulējums, kas šo tiesību realizēšanu atvieglo. Piemēram, Anglijā un Velsā ir ne tikai normatīvais regulējums, kas paredz nacionālās konkurences uzraudzības iestādes (*Office of Fair Trading*, kuru ar 2014.gada 1.aprīli aizstāj *Competition And Markets Authority*) lēmuma saistošo spēku,⁴⁹ bet izveidota īpaša tiesu instance, kas izskata prasības par zaudējumu

⁴¹ Skatīt Eiropas Komisijas vadlīnijas zaudējumu aprēķināšanai. Pieejams: http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/quantification_en.html [skatīts 2014. gada 11. augustā].

⁴² Gianni De Stefano. Access of Damage Claimants to Evidence Arising out of EU Cartel Investigations: A Fast-evolving Scenario. *Global Competition Litigation Review* Issue 3, 2012, p.95.

⁴³ Skatīt Savienības normatīvo aktu apkopojumu. Pieejams: <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/legislation/legislation.html> [skatīts 2014.gada 11.augustā].

⁴⁴ EST 1990. gada 6. decembra spriedums lietā C-2/88, *Imm Zwartveld*, 16.-22. punkts; EST 1991. gada 28. februāra spriedums lietā C-234/89, *Delimitis*, 53. punkts.

⁴⁵ Pfeiderer 30. punkts.

⁴⁶ Eiropas Komisijas preses paziņojums par karteļa dalībnieku sodīšanu. Pieejams: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-03-1651_en.htm?locale=en [skatīts 2014. gada 11. augustā].

⁴⁷ Courage 29. punkts; Manfredi 62. un 64. punkts; Kone 24. punkts.

⁴⁸ Skat. Manfredi 59. punkts, Otis 40. punkts, Kone 22. punkts; EST 2013. gada 6. jūnija nolēmums lietā C-536/11, (tekstā – Donau Chemie) 21. punkts; EST 1997. gada 10. jūlija spriedums lietā C-261/95, 27. punkts; Manfredi 72. punkts, Pfeiderer 24. un 30. punkts, Kone 25. punkts.

⁴⁹ 1998 Competition Act, Section 58. Pieejams: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/41/contents> [skatīts 2014. gada 11. augustā]; Neimanis J. Konkurences likuma pārkāpuma pierādīšana zaudējumu atlīdzības prasījumā. Jurista Vārds, 04.03.2014., Nr. 9 (811).

Sākotnējā publikācija - Sarāns J. Zaudējumu atlīdzināšana konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos. Jurista Vārds, 20.01.2015., Nr. 03 (855), 24.-30.lpp.

atlīdzināšanu (*Competition Appeals Tribunal* – angļu val.) un kuras statūtos⁵⁰ savukārt ir tikuši noregulēti vairāki procesuālas dabas jautājumi, piemēram, zaudējumu atlīdzināšanas prasības celšanas materiālais prekluzīvs gadījumā, ja šāda prasība tiek balstīta uz kompetentās iestādes lēmumu par pārkāpuma konstatēšanu. Arī Vācijā ir izstrādāts atvieglojošs regulējums, kas paredz, ka nacionālās konkurences uzraudzības iestādes lēmumā konstatētie fakti nav no jauna jāpierāda vispārējās jurisdikcijas tiesā.⁵¹

Arī Latvijā aizvien vēl notiek pirmo divu zaudējumu atlīdzināšanas prasījumu lietu izskatīšana. Pirmā no tām ir AS „PKL Flote” zaudējumu atlīdzināšanas prasības lieta pret Rīgas brīvostas pārvaldi, kurā spriedums ir pārsūdzēts kasācijas kārtībā un 2014.gada 5.decembrī pieņemts rīcības sēdes lēmums par lietas izskatīšanu.⁵² Otrā no lietām ir AS „Air Baltic Corporation” zaudējumu atlīdzināšanas prasījuma lieta pret VAS “Starptautiskā lidosta „Rīga””, lieta pašlaik atrodas Latgales apgabaltiesā kā pirmās instances tiesā. Abās no lietām prasījumi ir tikuši balstīti uz Konkurences padomes lēmumiem par Savienības konkurences tiesību regulējuma pārkāpumu konstatēšanu.⁵³

Latvijā nedz Konkurences likums, nedz Civilprocesa likums nenosaka, ka Konkurences padomes lēmumā konstatētais pārkāpums nav no jauna jāpierāda vispārējās jurisdikcijas tiesās. Konkurences likuma 21. pants aprobežojas ar pavisam lakonisku regulējumu, kas paredz, ka vispārējās jurisdikcijas tiesas arī var konstatēt konkurences tiesību pārkāpumu. Pamatojoties uz to, var secināt, ka īpaši svarīgs būs kasācijas instances spriedums AS „PKL Flote” lietā pret Rīgas brīvostas pārvaldi, kas pēc būtības varētu atbildēt uz jautājumu par Savienības tiesībās pastāvošā efektivitātes principa lomu Latvijas tiesību sistēmā. Turklāt šīs lietas ietvaros tiesai būs jāizvērtē, vai vispārējās jurisdikcijas tiesa var pieņemt lēmumu, kas būtu pretējs Konkurences padomes lēmumam par pārkāpuma konstatēšanu.⁵⁴

3.3. Prasījuma nebalstīšana uz kompetentās iestādes lēmumu par pārkāpuma konstatēšanu

Prasījuma nebalstīšana uz kompetentās iestādes lēmumu ir viens no sarežģītākajiem scenārijiem zaudējumu atlīdzināšanas prasības realizēšanai (*stand alone case* – angļu val.), jo pierādījumu pieejamība konkurences tiesību pārkāpumu pierādīšanai ir krietni ierobežota, it īpaši runājot par iespējamām aizliegtām vienošanām, karteljiem vai dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu (horizontālām attiecībām).

Pieņemot, ka prasītājs ceļ prasību par zaudējumu atlīdzināšanu tādā Savienības dalībvalstī, kurā normatīvais regulējums nenosaka, ka nacionālās konkurences uzraudzības iestādes lēmumā konstatētie fakti nav no jauna jāpierāda vispārējās jurisdikcijas tiesās, aizvien vēl ir saskatāmas būtiskas priekšrocības, ja ne balstīties, tad vismaz izmantot konkurences uzraudzības iestādes lēmumā norādīto informāciju, ar kuru pamatots konkurences tiesību pārkāpums, pārkāpuma pierādīšanā arī vispārējās jurisdikcijas tiesās.

Kā vienu no uzskatāmākajiem piemēriem var minēt, piemēram, Franciju, kurā nav specifiska normatīva regulējuma, kas attiecināms uz zaudējumu atlīdzināšanas prasībām konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos, un šādās situācijās tiek piemērots vispārējais Francijas

⁵⁰ The Competition Appeal Tribunal Rules 2003. Section 31. Pieejams:

<http://www.catribunal.org.uk/240/Rules-and-Guidance.html> [skatīt 2014. gada 11. augustā].

⁵¹ Neimanis J. Konkurences likuma pārkāpuma pierādīšana zaudējumu atlīdzības prasījumā. Jurista Vārds, 04.03.2014., Nr. 9 (811).

⁵² Augstākās tiesas Civillietu tiesu palātas 2013.gada 18.februāra spriedums lietā Nr. C04293109.

⁵³ Konkurences Padomes 2010.gada 29.aprīļa lēmums Nr. E02-31; Konkurences padomes 2012. gada 10. februāra lēmums Nr. E02-12.

⁵⁴ Skaīt. Neimanis J. Konkurences likuma pārkāpuma pierādīšana zaudējumu atlīdzības prasījumā. Jurista Vārds, 04.03.2014., Nr. 9 (811).

Sākotnējā publikācija - Sarāns J. Zaudējumu atlīdzināšana konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos. Jurista Vārds, 20.01.2015., Nr. 03 (855), 24.-30.lpp.

regulējums par civiltiesisko atbildību (visbiežāk deliktatbildību).⁵⁵ Francijā konkurences uzraudzības iestādes lēmumā konstatētie fakti ir no jauna jāpierāda arī tiesā, kurā izskata zaudējumu atlīdzināšanas prasību.⁵⁶ Un tomēr, nepastāvot šādam labvēlīgākam regulējumam, Francijā zaudējumu atlīdzināšanas lietas konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos ir tikušas izskatītas vairākkārt jau krietni pirms EST sniegtās 101. panta interpretācijas *Courage* lietā 2001.gadā.⁵⁷ Jau tālajā 1993. gadā apelācijas instances tiesa pasludināja spriedumu *Mors v Labinal*⁵⁸ lietā, piedzenot zaudējumus aptuveni piecu miljonu eiro apmērā.

Arī Zviedrijā normatīvais regulējums neparedz, ka nacionālās konkurences uzraudzības iestādes (*Konkurrensvirket* – zviedru val.) lēmumā konstatētie fakti nav no jauna jāpierāda vispārējās jurisdikcijas tiesās, tādējādi prasītājam ir jāpierāda visi Zviedrijas konkurences likuma (*Konkurrenslagen* – zviedru val.) trešās nodaļas 25.pantā⁵⁹ noteiktie zaudējumu atlīdzināšanas priekšnoteikumi, tostarp konkurences tiesību pārkāpums, zaudējumi un cēloņsakarība starp zaudējumiem un konstatēto pārkāpumu. Tomēr, lai gan nav pieļaujama balstīšanās uz nacionālās konkurences uzraudzības iestādes lēmumu, ir piemērojams prasītājam ļoti labvēlīgais regulējums attiecībā uz informācijas pieprasīšanu un izprasīšanu caur tiesu,⁶⁰ kas tādējādi krietni atvieglo pārkāpuma kā tāda pierādīšanu. Uzskatāms piemērs no Zviedrijas tiesu prakses ir, piemēram, lieta starp *Scandinavian Airlines Systems un Swedavia*,⁶¹ kurā apelācijas instances tiesa 2001. gadā (vēl pirms EST *Courage* sprieduma pasludināšanas) piesprieda *Swedavia* maksāt aptuveni 400 miljonu zviedru kronu (tobrīd aptuveni 43 miljoni eiro) zaudējumu atlīdzību *Scandinavian Airlines Systems*.

4. EST sniegtās atziņas

Eiropas Savienības Tiesa (EST) kopš *Courage* prejudiciālā nolēmuma 2001. gada 20 septembrī⁶² ir taisījusi vēl kopumā piecus nolēmumus,⁶³ kur katrā no tiem tikusi analizēta un paplašināta Līguma 101. un 102. panta piemērošana. Pēc būtības katrs nākamais spriedums ir paplašinājis Līguma 101. un 102. panta piemērošanu, pievēršoties arī vairākiem būtiskiem aspektiem, kas ES dalībvalstu nacionālajām tiesām nereti sagādā problēmas zaudējumu atlīdzināšanas lietu ietvaros. Pie šiem problemātiskajiem aspektiem var minēt, piemēram:

- 1) to subjektu loka noteikšana, kas ir tiesīgi uz zaudējumu atlīdzināšanu konkurences tiesību pārkāpuma gadījumos;

⁵⁵ Jacques Buhart and Lionel Lesur. Private Antitrust Litigation. Global Competition Review. 2014., p. 60.

⁵⁶ Ibid., p. 64.

⁵⁷ *Courage* 26. punkts.

⁵⁸ Skatīt., Decision of 19 May 1993 of the Court of Appeal of Paris (Cour d'appel de Paris) in *Labinal SA v. Mors and Westland Aerospace Ltd*, (1993) Rev. Arb. 645.

⁵⁹ Swedish Competition Act, p.13 Pieejams:

http://www.kkv.se/upload/Filer/ENG/Publications/The_Swedish_Competition_Act.pdf [skatīts 2014. gada 11. augustā].

⁶⁰ Baker&McKenzie. Global Guide to Competition Litigation. 2012., p.138. Pieejams:

http://www.bakermckenzie.com/files/Uploads/Documents/Global%20Antitrust%20%20Competition/Guide%20to%20Competition%20Litigation/COMPETITION_LITIGATION_GUIDE_2012.pdf [aplūkots 2014. gada 11. augustā].

⁶¹ Ibid., p. 141.

⁶² Skat. *Courage*.

⁶³ Skat. Sadaļa "Key Decissions" EK oficiālā mājaslapa. Pieejams:

<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/documents.html> [skatīts 2014. gada 11. augustā].

- 2) pierādījumu iegūšanu no tās kompetentās iestādes, kas konstatējusi konkurences tiesību pārkāpumu;
- 3) to zaudējumu veidu noteikšana, kuru atlīdzināšana izriet no tiesībām uz zaudējumu atlīdzināšanu Līguma 101. un 102. panta kontekstā.

4.1. Subjekti, kuri ir tiesīgi prasīt zaudējumu atlīdzināšanu

Par būtiskāko no EST nolēmumiem, kas saistāms ar to subjektu loka, kuri tiesīgi prasīt zaudējumu atlīdzināšanu, paplašināšanu, ir atzīstams pirmais no EST prejudiciālajiem nolēmumiem, proti, *Courage* lieta 2001. gada 20. septembrī, kurā tiesa noteica, ka Savienības tiesību efektivitātes princips un Savienības konkurences tiesību praktiskā piemērošana būtu apdraudēta, ja katram, kurš cietis no konkurences tiesību pārkāpuma, nebūtu iespējams prasīt zaudējumu atlīdzību.⁶⁴ Kontekstā ar konkrēto lietu nozīmīgs bija tiesas lietotais termins „katram”, proti, zaudējumu atlīdzināšanas prasību var celt arī persona, kas ir bijusi aizliegtās vienošanās dalībnieks un civiltiesībās pazīstamais *in parti delicto* princips nav attiecināms uz konkurences tiesībām. Turpmāk šo atziņu vēl precīzāk EST formulēja *Manfredi* lietas ietvaros 2006. gada 13. jūlijā,⁶⁵ nosakot, ka „ikviena persona ir tiesīga prasīt šajā sakarā radušos zaudējumu atlīdzību gadījumos, kad pastāv cēloņsakarība starp minētajiem zaudējumiem un EKL 81. pantā aizliegto vienošanos un saskaņoto darbību”.

Nesenākajā no EST nolēmumiem tiesas liberālā pieeja tiesību uz zaudējumu atlīdzināšanu interpretācijā ir „atvērusi durvis” zaudējumu atlīdzināšanas prasību celšanai vēl plašākam subjektu lokam. Tiesa 2014. gada 5. jūnija prejudiciālajā nolēmumā *Kone* lietā,⁶⁶ analizēja tā saucamo cenu jumta efektu (*umbrella pricing* – angļu val.) un pievienojās ģenerālvokātes Julianes Kokotes (*Juliane Kokott*) secinājumiem,⁶⁷ nosakot, ka tiesības uz zaudējumu atlīdzību ir arī tiem uzņēmumiem, kas, nebūdami aizliegtās vienošanās dalībnieki, ir paaugstinājuši cenas, pamatojoties uz aizliegtās vienošanās dalībnieku aktivitātēm, proti, nepastāvot tiešai līgumtiesiskai saiknei ar aizliegtās vienošanās dalībniekiem.⁶⁸ Līdz ar tiesas sniegto Līguma interpretāciju visām Savienības dalībvalstu nacionālajām tiesām ir jāņem vērā, ka cēloņsakarība starp konkurences tiesību pārkāpumu un zaudējumiem var nebūt līgumtiesiska. Tādējādi arī tajās valstīs, kur šis aspekts ir bijis būtisks cēloņsakarības konstatēšanai, bez tā konstatēšanas turpmāk varēs arī iztikt.

Nosakot subjektus, kuri ir tiesīgi prasīt zaudējumu atlīdzināšanu, EST *Otis* lietā 2012. gada 6. novembra prejudiciālajā nolēmumā analizēja jautājumu, vai pati EK var prasīt zaudējumu atlīdzināšanu gadījumos, kad tie nodarīti konkurences tiesību pārkāpuma rezultātā. Tiesa, atsaucoties uz savu iepriekšējo praksi,⁶⁹ noteica, ka netiek pārkāpts *nemo iudex in sua causa* princips (neviens nedrīkst būt tiesnesis lietā, kuras iznākumā tas ir ieinteresēts), EK privāttiesiskā kārtībā vēršoties pret karteļa dalībniekiem, kuru sākotnējais konkurences tiesību pārkāpums tika konstatēts EK lēmumā.⁷⁰

4.2. Procesuālie jautājumi, kas saistīti ar pierādījumu iegūšanu

⁶⁴ *Courage* 25. punkts.

⁶⁵ *Manfredi* 59. punkts.

⁶⁶ EST 2014. gada 5. jūnija nolēmums lietā C-557/12.

⁶⁷ Ģenerālvokātes Julianas Kokotes 2014. gada 30. janvāra secinājumi lietā C-557/12, 53.-55. punkts.

⁶⁸ *Kone* 32. punkts.

⁶⁹ *Courage* 26. punkts.

⁷⁰ *Otis* 44. punkts.

EST savā praksē ir vērtējusi arī procesuālos aspektus, kas saistīti ar piekļuvi nacionālās konkurences uzraudzības iestādes lietu materiāliem. Pirmais no šādiem nolēmumiem bija *Pfleiderer* lietas prejudiciālais nolēmums 2011. gada 14. jūnijā. EST noteica, ka attiecībā uz tādas informācijas sniegšanu, kas ir pieejama konkurences uzraudzības iestādei gadījumos, kad šo informāciju pieprasa trešās personas, kas vēlas to izmantot tiesību uz zaudējumu atlīdzināšanu realizēšanai, ir jāpiemēro nacionālo tiesību regulējums, kas nosaka šīs informācijas izsniegšanas kārtību.⁷¹ Tomēr papildus tam minētajā spriedumā bija noteikts, ka tiesu kompetence, izskatot jautājumu par piekļuvi iestādes rīcībā esošajai informācijai, ir jāīsteno, ievērojot Savienības tiesības, proti, tās nedrīkst Savienības tiesību piemērošanu padarīt neiespējamu vai pārmērīgi apgrūtinātu.⁷²

2013. gada 6. jūnija spriedumā *Donau Chemie* lietā tiesa, atsaucoties uz efektivitātes principu, vēl vairāk paplašināja Līguma interpretāciju. Tiesa noteica, ka nacionālajās tiesībās pastāvošs imperatīvs regulējums, kas *per se* nepieļauj piekļuvi iestādes materiāliem vai tieši piešķir absolūtu piekļuvi, ir atzīstams par neatbilstošu Savienības tiesībām.⁷³ EST noteica, ka tiesai, kas izskata lūgumu par piekļuves garantēšanu lietas materiāliem, ir jāizvērtē vairāki kritēriji, proti, prasītāja interese jeb nolūks informācijas iegūšanai, prasītāja iespējas iegūt informāciju citos veidos, kā arī negatīvas sekas, kas var tikt radītas, informāciju izpaužot.⁷⁴ Turklāt papildus kritēriju noteikšanai, kas dalībvalstu nacionālajām tiesām ir jāņem vērā, EST noteica: „fakts, ka šāds atteikums var kavēt minēto prasību celšanu – [..], pieprasa, lai šis atteikums būtu balstīts uz primāriem vispārējo interešu apsvērumiem, kuru mērķis ir aizsargāt iesaistītās intereses un kuri ir piemērojami attiecībā uz katru dokumentu, kuram piekļuve tiek atteikta”.⁷⁵

5. Secinājumi

Var secināt, ka, lai gan EST ir vairākkārt vērtējusi dažādus tiesību uz zaudējumu atlīdzību aspektus, it īpaši uzsverot laika periodu no 2001. gada līdz šim laikam, no autora minētajiem prakses piemēriem ir skaidri redzams, ka šādu prasību celšana dalībvalstu nacionālajās tiesās nebūt nav bijusi neiespējama arī pirms tam. Apstākļi, ka aizvien vēl spēkā nav stājies vienotais Savienības regulējums, nedrīkst kalpot par argumentu tiesību uz zaudējumu atlīdzību nerealizēšanai.

Ir nozīmīgi ņemt vērā, ka pušu salīdzinoši plašo rīcības brīvību un spēju veiksmīgi izvairīties no zaudējumu atlīdzināšanas pienākuma ir nepieciešams ierobežot, aktīvi rīkojoties un negaidot vienotā Savienības regulējuma spēkā stāšanos. Līdz brīdim, kad tas notiks, var ne tikai iestāties prasības noilgums, iespējami arī tādi prasības virzības kavēkļi kā „itāļu torpēdas” prasības celšana.

Neraugoties uz to, ka Latvijas nacionālais regulējums neparedz īpašu kārtību, kādā tiesības uz zaudējumu atlīdzību varētu tikt realizētas konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos, var secināt, ka šo tiesību realizācija, pamatojoties uz nacionālo tiesību regulējumu, ir pilnībā iespējama arī pirms iepriekš minētās direktīvas regulējuma implementēšanas. Būtiskākie šķēršļi, proti, piekļuve konkurences uzraudzības iestādes rīcībā esošajiem materiāliem, konkurences uzraudzības iestādes lēmuma tiesiskais spēks, kā arī zaudējumu aprēķināšana, ir šķēršļi, kurus iespējams pārvarēt katras konkrētās lietas ietvaros atkarībā no apstākļiem. Turklāt, ja, sagaidot kasācijas instances spriedumu, PKL flotes lietas ietvaros⁷⁶ tiks atzīts, ka konkurences uzraudzības iestādes lēmums ir saistošs arī vispārējās jurisdikcijas tiesām, tad

⁷¹ *Pfleiderer* 31. punkts.

⁷² Turpat., 24. punkts.

⁷³ Skat. *Donau Chemie* 30.-41. punktu.

⁷⁴ Turpat, 44.un 45. punkts.

⁷⁵ Turpat, 47. punkts.

⁷⁶ Skat. atsauci Nr. 42.

Sākotnējā publikācija - Sarāns J. Zaudējumu atlīdzināšana konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos. Jurista Vārds, 20.01.2015., Nr. 03 (855), 24.-30.lpp.

viens no šiem šķēršļiem tiks likvidēts ne tikai konkrētās lietas ietvaros, bet iespējams arī attiecībā uz nākotnē izskatāmajām lietām, pieņemot, ka normatīvais regulējums pēc būtības netiek grozīts un Augstākā tiesa pieturas pie tās atziņām.

Lai gan pierādījumu pieejamība, izskatot strīdus par zaudējumu atlīdzināšanu konkurences tiesību pārkāpumu gadījumos, ir krietni ierobežota, tas nenozīmē, ka katras konkrētās lietas ietvaros privāttiesiska cīņa par zaudējumu atlīdzināšanu ir neiespējama. Katras konkrētās lietas ietvaros ir nepieciešams reaģēt uz konkurences uzraudzības iestādes, EK, kā arī tiesu sniegtajiem lēmumiem un nolēmumiem, citādi arī turpmāk var rēķināties ar iespējamiem zaudējumiem konkurences tiesību pārkāpēju dēļ. Uzņēmumu ietvaros neizstrādājot konkrētu stratēģiju, kas vērsta uz konkurences tiesību pārkāpumu izskaušanu, var rēķināties ar to, ka arī turpmāk iespējamie pārkāpēji netiks atturēti no šādām darbībām, jo „reālas sankcijas nereti nemaz nav”!